

Sivilombudsmannens
forebyggingsenhet

Menneskerettigheter i helse- og sosialtjenesten i Norge: Forebyggingsenheten mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse

Kristina Baker Sole, seniorrådgiver

Menneskerettigheter, tvang og etikk
25. november 2015
Hamar

UNITED
NATIONS

CAT

**Convention against Torture
and Other Cruel, Inhuman
or Degrading Treatment
or Punishment**

Distr.
GENERAL

CAT/C/ECU/Q/4
17 February 2009

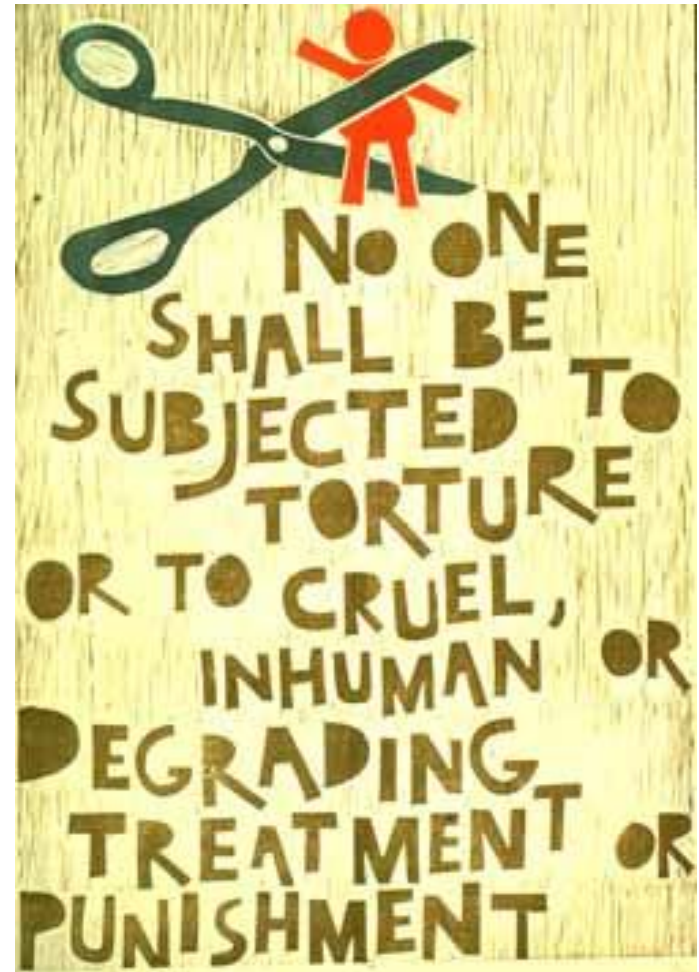
ENGLISH
Original: SPANISH

***...tortur og annen grusom,
umenneskelig og nedverdiggende
behandling eller straff.***

Vedtatt av FN i 1984

Per november 2015: 158 stater

Norge sluttet seg til CAT i 1986

UN Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

Artikkel 1

- Formålet (...) er å etablere et system med regelmessige besøk foretatt av uavhengige internasjonale og nasjonale organer til
- steder der personer er berøvet sin frihet, for å forebygge tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff

Artikkel 19

- å gi vedkommende myndigheter anbefalinger med sikte på å bedre behandlingen av og forholdene for personer som er berøvet sin frihet

§ 3a i sivilombudsmannsloven – *national preventive mechanism*

OPCAT Database

80

States
Parties

18

Additional States
signatories

62

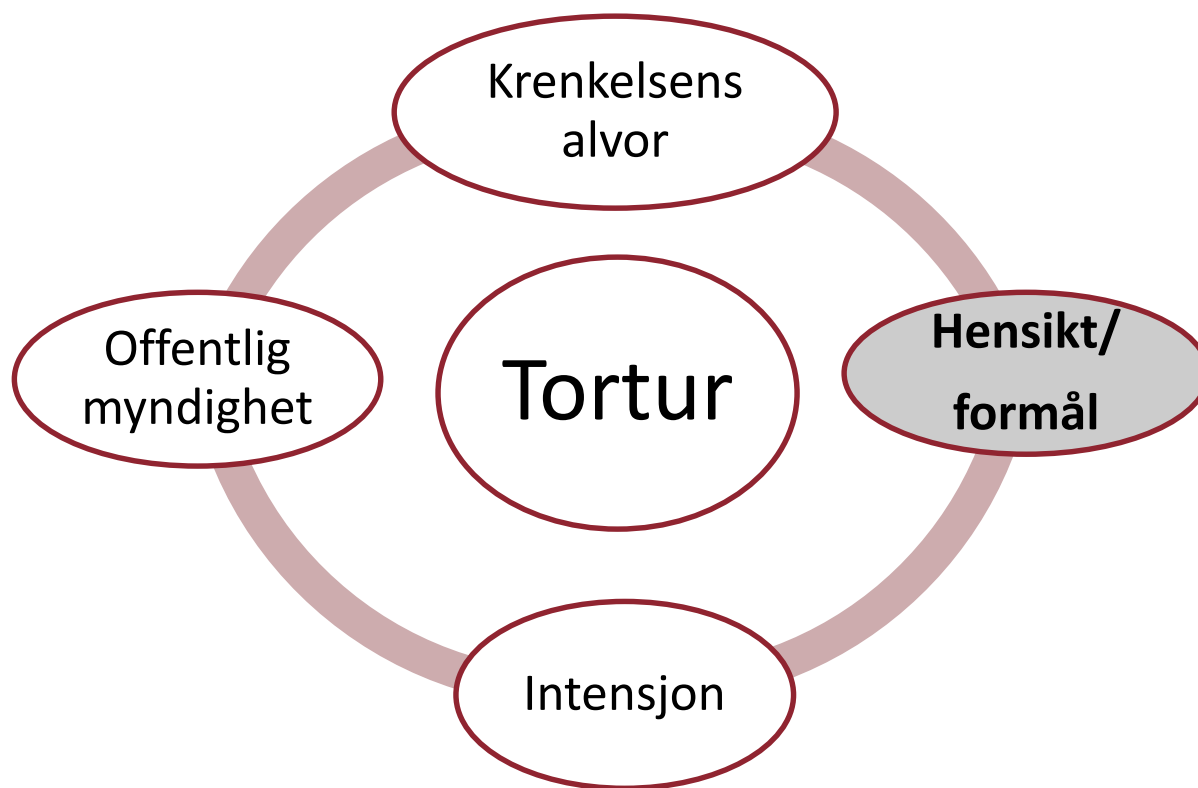
States have designated their National
Preventive Mechanisms (NPM)

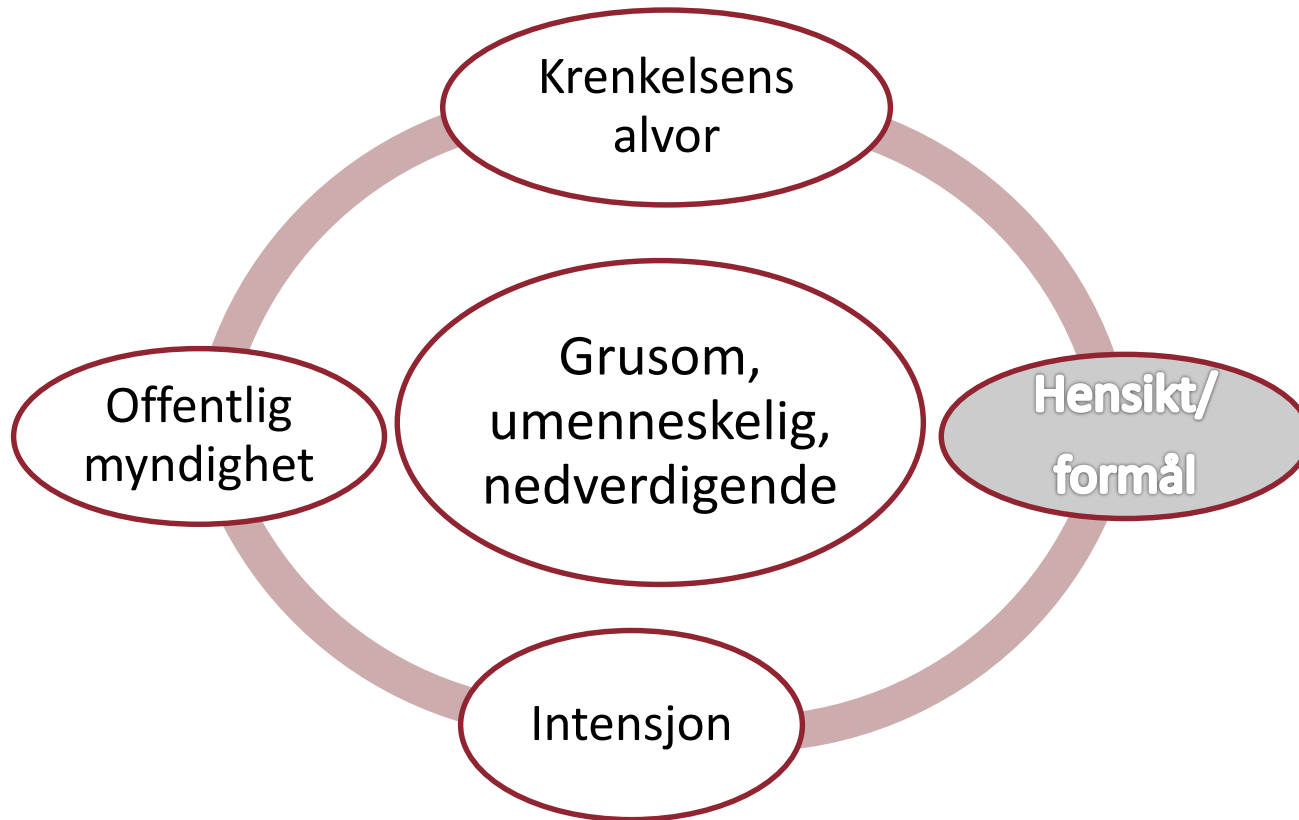
80 States

Albania
Argentina
Armenia
Austria
Azerbaijan
Belize
Benin
Bolivia
Bosnia and Herzegovina
Brazil
Bulgaria
Burkina Faso

Hva er **tortur** og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff?

Hva er tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff?

«behandling eller straff»

behandling dekker bredt, ikke krav om straffe-element

Besøk gjennomført hittil

Fengsler

- Tromsø fengsel
- Bergen fengsel
- Bjørgvin fengsel ungdomsenhet – 2 ganger
- Ringerike fengsel
- Trondheim fengsel
- Skien fengsel
- Kongsvinger fengsel

Politiarrester (samt lokale legevakter)

- Tønsberg sentralarrest – 2 ganger
- Drammen sentralarrest
- Gardermoen politistasjon
- Ålesund sentralarrest
- Lillestrøm sentralarrest

Psykisk helsevern

- Diakonhjemmet sykehus
- Sykehuset Telemark
- Sørlandet sykehus Kristiansand

Politiets utlendingsinternat

- Trandum

Oslo Lufthavn Gardermoen

- Utreisesenteret
- Politiposten
- Tollvesenet

Nasjonal dialog

- Stortinget
- Helse- og omsorgsdepartementet
- Statens helsetilsyn
- Fylkesmannen
- Kontrollkommisjoner
- Barneombudet, Likestillings- og diskrimineringsombudet
- Legeforeningen
- Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, Norsk senter for menneskerettigheter
- Rådgivende utvalg
- Brukerorganisasjoner og interessegrupper
- Fagpersoner
- Konferanser, kurs, foredrag (undervisning og opplæring)

Forebyggingsenhetens rådgivende utvalg

- Nasjonal institusjon for menneskerettigheter
- Likestillings- og diskrimineringsombudet
- Barneombudet
- Advokatforeningens menneskerettighetsutvalg
- [Legeforeningen v/Norsk psykiatrisk forening](#)
- [Psykologforeningens menneskerettighetsutvalg](#)
- Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)
- Norsk forbund for utviklingshemmede (NFU)
- Juss-Buss
- Funksjonshemmedes fellesorganisasjon (FFO)
- [We Shall Overcome](#)
- [Nettverk for forskning og kunnskapsutvikling om bruk av tvang i det psykiske helsevernet \(TvangsForsk\)](#)
- Den norske Helsingforskomité (NHC)
- Antirasistisk Senter
- Amnesty International Norge

Internasjonalt samarbeid

- UN Subcommittee for Prevention of Torture (SPT)
- Den europeiske torturforebyggingskomité (CPT)
- Europarådets menneskerettighetskommisær
- Nettverk av nordiske forebyggingsorganer
- Association for the Prevention of Torture (APT)
- OSCE/ODIHR
- Internasjonalt sivilsamfunn

Sårbarheten til personer som er fratatt friheten

- Helt avhengig av myndighetene for oppfyllelse av grunnleggende behov
  - Bosted
  - Mat og vann
  - Hygiene
  - Somatisk og psykisk velvære
  - Felleskap
  - Aktiviteter
- Maktesløs
- Usynlig for storsamfunnet
- Mangel på overvåking/tilsyn
- Lite sympati i det offentlige rom
- **Særskilt utsatte**
  - Barn, kvinner, utviklingshemmede, utlendinger, psykisk syke, homofile og mennesker med annen kjønnsidentitet, osv.

Besøksmetoder

- **Før besøk**
  - Kartlegging, prioritering, risikovurdering
  - Innhenting av informasjon
  - Varslet, uvarslet, semi-varslet besøk
- **Under besøk**
  - Befaring
  - Private samtaler
  - Dokumentgjennomgang
  - Møte med ledelsen
- **Etter besøk**
  - Rapport
  - Oppfølgingsarbeid

Forebyggingsenhetsens metodiske utfordringer

- Identifisere hvem vi bør snakke med
- Få de mest sårbare i tale
- Vite hvorfor folk ikke vil snakke med oss
- Taushetsplikt
- Forklaring av mandat
  - Forebygging og ikke saksbehandling
- (Sikkerhet)

Fokusområder i psykisk helsevern

- Pasientrettigheter
- Fysiske forhold
- Tvangsmidler
- Aktivisering
- Ransaking
- Kontakt med omverdenen
- Bemanning
- Tolketjenester
- Tvungen henting av personer
- Selvmordsforebygging
- Menneskelige relasjoner
- Tvangsmedisinering
- Skjerming
- ECT-behandling

Observasjoner, funn og anbefalinger

- Utilfredsstillende fysiske forhold/aktivisering
- Manglende vedtak for tvang
- Ufullstendige og uryddige tvangsprotokoller
- Ulik praksis for skjerming
- Tvangsmidler, tvangsmedisinering (kommende rapport)

FNs torturkomité

vrdering av Norge 13. desember 2012

- Bruk av tvang i psykisk helsevern
  - Omfattende bruk av tvang
  - Mangel på statistikk om bruk av tvang og ECT
  - Tvangsinnleggelse basert på behandlingsvilkår eller farlighetsvilkår
    - Mulighet for brede skjønnsmessige avgjørelser i en slik grad at det kan føre til vilkårlig og uberettiget praksis
  - Behandling uten samtykke/tvangsmedisinering

CONVENTION on the RIGHTS of PERSONS with DISABILITIES

FN-konvensjonen om rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD)

Personer med nedsatt funksjonsevne, herunder personer med psykososiale lidelser

- Likestilling og ikke-diskriminering
- Selvbestemmelsesrett
- Rettslig handleevne

❖ CRPD-komiteens tolkning av konvensjonen

Europarådets menneskerettighetskommisærs rapport om Norge

Nils Muiznieks, mai 2015

- Kritikk om bruk av tvang i psykisk helsevern i lys av CRPD
  - Diskriminerende vilkår for tvangsinnleggelse
  - Mangel på statistikk om tvangsbruk
  - Mangel på nasjonale retningslinjer om ECT
  - Langtids bruk av beltelegging

❖ **Stor internasjonal rettsutvikling på feltet**

Forsiden

Mandat

Våre oppgaver

Om oss

Rådgivende utvalg

Tortur og umenneskelig
behandling

Hva er frihetsberøvelse?

Aktuelt

Rapporter

Besøkte steder

Om nettstedet

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot
tortur og umenneskelig behandling ved
frihetsberøvelse

Aktuelt

Ny besøksrapport: Høyt belegg fører til
strengere soningsforhold

Publisert: 2015-11-11

Det høye belegget ved Telemark fengsel, Skien avdeling fører til at innsatte som skulle sonet på fellesskapsavdeling, soner lenger på restriktiv avdeling enn nødvendig. Fengselet bør dessuten utvide fellesskapet mellom innsatte og ansatte på avdeling for særlig høy sikkerhetsnivå og vurdere andre tiltak for å redusere risikoen for isolasjonsskader, heter det i Sivilombudsmannens besøksrapport fra Telemark fengsel, Skien avdeling.

- Stater må ikke glemme sitt ansvar for å forebygge, forhindre og straffeforfølge tortur når de opererer utenfor egne landegrenser

(2015-11-02)

FNs spesialrapportør mot tortur,

Beskyttelse av mennesker med særlig risiko for tortur og umenneskelig behandling

(2015-10-13)

Torsdag 24. september organiserte Association for the Prevention of Torture (APT) en

Legevakten i Ålesund med grundig og god oppfølging av anbefalinger

(2015-10-12)

Legevakten i Ålesund har gjennomført flere svært positive tiltak etter at

Kalender

November
2015

Ma	Ti	On	To	Fr	Lø	Sø
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

[Månedens aktiviteter](#)

Siste rapport

[Telemark fengsel, Skien avdeling 2-4. juni 2015](#)

[Tidligere rapporter](#)

Årsmelding

[Årsmelding 2014](#)

Se besøkte steder

[Klikk på kartet for å se stedene vi har besøkt](#)

SOM

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet
Organization

Timeline

About

Photos

Reviews

More ▾

Liked ▾

478 people like this

4 people have been here

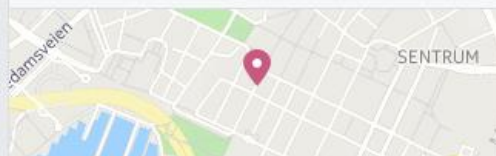

Invite friends to like this Page

3.5 ★

3.5 of 5 stars · 4 reviews

ABOUT

Akersgaten 8
Oslo, Norway

Save

22 82 85 00

<https://www.sivilombudsmannen.no/om-torturfor...>**Sivilombudsmannens forebyggingsenhet**

6 hrs · Edited · 🌐

Sivilombudsmannens rapport fra besøket til Telemark fengsel, Skien avdeling 2.-4. juni er nå publisert på vår hjemmeside.

- Fengselets belegg på 97,4 prosent fører til at nyinnsatte og andre innsatte blir sittende lenger på restriktiv avdeling enn forutsatt, sier Aage Thor Falkanger, sivilombudsmann.

[See Translation](#)

Ny besøksrapport: Høyt belegg fører til strengere soningsforhold

Det høye belegget ved Telemark fengsel, Skien avdeling fører til at innsatte som skulle sonet på fellesskapsavdeling, soner lenger på restriktiv...

[SIVILOMBUDSMANNEN.NO](https://www.sivilombudsmannen.no) | BY COREPUBLISH - W...

Like

Comment

Share

and 12 others like this.

3 shares